

İnternet Tabanlı Finansal Raporlamanın Gelişmekte Olan Ülkelerde Kullanımı Üzerine Bir Çalışma

A Study on the Use of Internet Based Financial Reporting in the Developing Countries

Fehmi Karasioğlu¹, Musa Altun²

¹Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, fehmi@selcuk.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-6940-3033

²Öğr. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Ermenek MYO, Sosyal Güvenlik Bölümü, musaa@kmu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-2972-3160

ANAHTAR KELİMELEER

*Finansal Raporlama,
İnternet Tabanlı Finansal
Raporlama,
Gelişmekte Olan Ülkeler,
Gelişmekte Olan Ülkelerde
Raporlama.*

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 02 Nisan.2019

Kabul Tarihi: 21 Ekim 2019

KEYWORDS

*Financial Reporting,
Internet-Based Financial
Reporting,
Developing Countries,
Reporting in Developing
Countries.*

Article History:

Received: 02 April 2019

Accepted: 21 October 2019

Ö Z E T

Günümüzde internet teknolojisinin hızlı gelişmesiyle birlikte, işletmeler finansal raporlama faaliyetlerini internet üzerinden gerçek zamanlı olarak kolay ve geniş bir alanda gerçekleştirebilir. İşletmeler finansal bilgilerini web sitelerinde yayınlarken, kullanıcıların bu tür bilgileri düşük maliyetle ve zamanında aramalarına, filtrelemelerine, indirmelerine ve hatta yeniden yapılandırılmalarına olanak tanır. İnternet tabanlı finansal raporlama (ITFR), internet finansal raporlama (IFR) olarak bilinmektedir. Bu çalışmada internet tabanlı finansal raporlama (ITFR) ifadesi kullanılacaktır. ITFR, işletmeler ile ilgili hem finansal hem de finansal olmayan bilgilerinin internette sunulması olarak tanımlanabilir. Bu çalışmanın amacı, gelişmekte olan ülkelerdeki işletmelerin internet tabanlı finansal raporlama (ITFR) ve yatırımcıların beklentilerini karşılama düzeylerini ölçmektir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin hem ülke genelindeki işletmelerin hem de diğer ülke işletmelerinin eşdeğerlikleri hakkında genel bir kaniya varmaktır. Çalışmada ülkelerin hem mevcut hem de gelecekteki durumları için iyi bir göstergeler olması bakımından en büyük işletmeleri seçilmiştir. Bu çalışmadaki değişkenler 40 maddeden oluşan bir kontrol listesi kullanılarak incelenmiştir. İşletmelerin ITFR puanı %49 ile %91 arasında değişmekte olup, toplam maksimum %100 ve ortalama %77'dir.

ABSTRACT

Nowadays, with the rapid development of internet technology, companies can carry out their financial reporting activities in real time on the internet in an easy and wide area. Companies publish their financial information on their websites, allowing users to search, filter, download, and even reconfigure such information at low cost and on time. Internet based financial reporting (ITFR) is known as internet financial reporting (IFR). In this study, Internet-based financial reporting (ITFR) will be used. ITFR can be defined as the presentation of both financial and non-financial information about the businesses over the internet. The purpose of this study is to measure the level of internet-based financial reporting (ITFR) of companies in developing countries and the level of meeting the expectations of investors. It is also to make a general opinion about the equivalence of developing countries' firms across the country and other countries. In this study, the largest companies of the countries were selected in order to be a good indicator for the current and future situation of the countries. Variables in this study were examined using a checklist of 40 items. ITFR score obtained by companies has a nearly equal value ranging from 49% to 91% with the total maximum score of 100% and average score of 77%.

Modern çağda, her birey ihtiyaçlarını karşılayacak birçok şeyi kolayca yapabilir duruma gelmiştir. Bu, küreselleşme ve teknolojinin artan gelişimi ile birlikte bilişim teknolojilerinin yaşantımızın en önemli parçası haline gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bilgi ve iletişimin gelişimini kuvvetle destekleyen bu yüzyıldaki büyük keşif internettir (Mooduto, 2013: 479). İnternet kavramı 1960'lı yıllarda ABD hükümetinin eğitim, araştırma ve savunma amaçlı olarak belirli uzaklıktaki bilgisayarlar arasında ARPANET adında proje olarak başlattığı bir ağ sistemine kadar uzanmaktadır (Karasioğlu, 2001: 19). Modern anlamda internet kavramı 1980'ler ve 1990'larda internet protokolleri (TCP/IP) ve World Wide Web (www) konsorsiyumlarının oluşturulmasıyla

başlamaktadır (Çelik ve Uyar, 2012). İnternet günlük topluluk faaliyetlerinde sıklıkla kullanılan bir özelliğe sahip olması nedeniyle tüm toplumun vazgeçilemez bir parçası olmuştur.

İnternet, finansal bilgiyi yüksek kalite ve miktarda, ucuz maliyetle dağıtım için önemli bir araç olarak kullanılabilir, çünkü internetin sınırsızlık, kolay yayılma, gerçek zamanlılık ve yüksek etkileşim gibi özellikleri vardır (Mooduto, 2013: 479; Rizqiyah ve Lubis, 2017: 63). İnternetin en etkin kullanımı web sayfalarıdır (Karasioğlu, 2001: 20). İlk başlarda bu web sayfalarını yalnızca üretilen ürünleri pazarlamak için kullanan işletmeler, zamanla finansal bilgilerini de sunmak amacıyla kullanmıştır (Homayoun, Rahman ve Bashiri, 2011: 11863; Jannah, 2015: 2). İşletmelerin bilgilerini internette sunmasının bir diğer nedeni ise yirmi birinci yüzyılın başlarında ortaya çıkan muhasebe skandallarının (Enron, Worldcom, Xerox, vb.) işletmelerin iflas etmesine ve yatırımcıların büyük mağduriyetler yaşamasına sebep olmasıdır (Hooghiemstra, Hermes ve Emanuels, 2015: 357; İşgüden Kılıç, Anadolu 2018: 56). Muhasebe skandalları; muhasebeye, finansal raporlama sürecine ve finansal bilgilere olan güveni sarsmış ve bu güvenin yeniden oluşturulması için ilgili finansal bilgilerin güvenilirliğini sağlayacak sistemlerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır (Uyar ve Çelik 2006: 93). Ayrıca gelişen internetle birlikte sermaye piyasalarında yatırımların artması, sermaye piyasası taraflarının bilgi ihtiyaçlarının değişime uğramasına yol açmıştır. Finansal bilgilerin sunumu, işletmelerin yıllık raporlarını periyodik olarak açıklamalarını gerektiren bir düzenlemenin varlığı nedeniyle zorunlu olarak yapılmakta ve sadece işletmelerin finansal tablolarıyla sınırlandırılmaktadır. Ancak finansal tablolar, kullanıcıların ekonomik kararlar almak için ihtiyaç duydukları tüm bilgileri sağlamada yetersiz kalmaktadır (Jannah, 2015: 1).

Bu nedenlerle işletmeler, bilgilerini iletmede daha fazla şeffaflık ve tüm paydaşların işletme bilgilerine daha doğru ve kolay erişimini sağlamak için çalışmışlar ve bilgileri analiz edebilecek etkileşimli araçlar kullanarak, baskı biçiminde etkin bir şekilde üretilemeyen bilgileri genişleterek ve geliştirerek, basılı bir raporda verilen standart bilgilerin ötesinde hazırlanan web siteleri oluşturmaya başlamıştır (Homayoun vd., 2011: 11863; Lipunga, 2014: 161; Sipahi ve Poray Arsoy, 2010: 51). Finansal bilgilerin bu web sitesi aracılığıyla ifşa edilmesine İnternet Tabanlı Finansal Raporlama (ITFR) denir. Mooduto'ya göre, ITFR işletme finansal tablolarını internet üzerinden veya işletmelere ait web siteleri aracılığıyla açıklama mekanizmasıdır (Mooduto, 2013: 479). ITFR, faaliyet raporlarının yanı sıra, finansal ve finansal olmayan bilgiler de dahil olmak üzere, işletmelerin internet üzerinden medya performansını geliştiren tüm bilgilerin ifşasıdır (Keliwon, Abdul Shukor ve Hassan, 2018: 111). ITFR, işletmelerin gönüllü açıklama uygulamasının bir uzantısı olarak kabul edilebilir (Bozcuk, Aslan ve Arzova, 2011: 314).

1. LİTERATÜR

Finansal tablolarda detaylı olarak açıklanmayan bilgilerin sunumu için yasal bir düzenleme olmadığından diğer bir ifadeyle isteğe bağlı olduğundan, işletmeler kurumsal bilgilerin içeriğini ve sunumunu belirlemede serbesttir (Homayoun vd., 2011: 11864; Jannah, 2015: 1). Finansal tablolarda detaylı olarak bulunmayan bilgiler, işletmenin zorunlu açıklamalardan gönüllü açıklamaya geçmesine neden olmuştur. Gönüllü açıklamalar, kurumsal finansal raporlamanın güvenilirliğini artırmanın ve yatırımcıların işletmenin iş stratejisini anlamalarına yardımcı olmanın bir yoludur (Jannah, 2015: 2). Önceki araştırmalarda gözlemlenen ifşa uygulamalarını yorumlamaya yardımcı olan faktörleri sunmada kullanılan en yaygın teorilerden biri sinyal teorisidir (Abd-Elsalam, 1999: 25; Almilialia, 2009: 88). Sinyal teorisi, açıklama ve performansla ilgili değişkenler (örneğin, likidite ve karlılık) arasındaki ilişkiyi yansıtır (Abd-Elsalam, 1999: 28). Sinyal teorisi, finansal tabloların, işletmeler tarafından kullanıcılara olumlu ya da olumsuz bir sinyal vermek amacıyla temel olarak kullanıldığını açıklamak için kullanılır (Maryati, 2014: 72). Bir başka tanıma göre sinyal teorisi, işletmelerin, yatırımcılara sinyal verme şeklini önerir ve bu sinyal, ITFR açıklamalarında hem finansal hem de finansal olmayan bilgiler olmak üzere işletmenin piyasa tarafından değerlendirilenden daha büyük bir pay değerine sahip olduğunu belirten bilgi şeklindedir (Abd-Elsalam 1999: 28; Rizqiyah ve Lubis, 2017: 68). Yöneticilerin sinyal teorisini kullanma amacı hisse senedi fiyatlarının yukarı doğru revize edilmesini teşvik etmektir (Abd-Elsalam, 1999: 28). Sinyal teorisi, interneti kurumsal açıklama için bir ortam olarak kullanarak açıklama kalitesini artırır (Rizqiyah ve Lubis, 2017: 68).

İnternetin, finansal bilgilerin yayılmasında kullanılması çok sayıda araştırmacının ilgisini çekmiştir. ITFR ile ilgili araştırmalar 1996'dan beri yürütülmekte olup, ITFR araştırmalarının çoğu web sitelerinde bulunan finansal bilgilerin analizi ile ilgilidir (Khan, 2015: 779). ITFR araştırmaları; ülke içerisinde ve farklı ülkeler arasında ITFR uygulamalarının karşılaştırılması, ülkelerde ITFR'yi etkileyen faktörler (Khan, 2015: 779) ve ITFR'nin etkileri ile ilgili araştırmalar olarak sınıflandırılabilir.

Allam ve Lymer (2003), 1999 ve 2000 yılında yapılan çalışmalara atıfta bulunarak internet üzerinden kurumsal raporlama alanında gelişmeler olduğunu, web yayınları ve e-posta uyarıları gibi yeni teknolojilerin kullanıldığını, önceki çalışmalara kıyasla çevrim içi olarak daha fazla finansal bilginin sunulduğunu belirlemiştir. Ayrıca ITFR konusunda ABD, Kanada ve İngiltere işletmelerinin birbirine yakın ve lider, Avustralya işletmelerinin bir alt seviyede ve Hong Kong işletmelerinin teknolojik ve içerik konularında geride olduğunu tespit etmiş ve Avustralya hariç diğer ülkelerin işletme büyüklükleri ile ITFR seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir. Al-Sartawi (2016), Körfez İşbirliği Konseyi listesindeki işletmelerde çevrimiçi finansal açıklama kullanım seviyesini tespit etmeye çalışmıştır. Körfez İşbirliği Konseyi Ülke işletmelerinin çoğunluğunun iyi bir içerik seviyesi açıkladığını ve sunum boyutu bilgilerini web siteleri aracılığıyla biçimlendirdiklerini tespit etmiştir. Ayrıca içerik ve sunum boyutunun bir ülkeden diğerine ve bir endüstri türünden diğerine farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Homayoun vd. (2011) ve Khan (2015), Malezya'da kurumsal bilgilerin yaygınlaştırılmasında internetin kullanım düzeyini belirlenmeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarında Homayoun vd. (2011), Malezya'daki halka açık işletmelerin oldukça iyi geliştirilmiş internet tabanlı raporlama yayınladığı sonucuna varmıştır. Khan (2015) işletmelerin ITFR seviyelerinin Wallace (1988) endeks açıklama sınıflandırmasına göre "iyi açıklamalar" olarak ilan edilebileceğini tespit etmiştir. Homayoun vd. (2011) ayrıca, işletmeler tarafından en yüksek açıklamanın muhasebe ve finansal bilgi nitelikleri, en düşük açıklamaların ise teknoloji özellikleri için yapıldığını ortaya koymuştur. Lipunga (2014), Malavi'de ITFR seviyesini değerlendirmek amacıyla bir çalışma yapmış ve işletmelerin düşük ITFR seviyesine sahip olduklarını tespit etmiştir. Elhelaly ve Mohamed (2014), Mısır Menkul Kıymetler Borsası'nda listelenen işletmeler tarafından internet tabanlı finansal raporlama (ITFR) uygulamalarının kapsamını ve çeşitliliğini araştırmıştır. Bulgular Mısır'da finansal raporlama amacıyla internetin sınırlı bir şekilde kullanıldığını ve işletmelerin çoğunun finansal bilgileri yayınlamak için PDF biçimini, işletmelerin bazılarının ise interneti finansal bilgiler şeklinde ek finansal bilgiler sağlamak için kullandığını göstermektedir. Bozcuk, Arzova ve Aslan (2009), Türk işletmelerinin finansal raporlama ortamındaki son yasal değişiklikler ışığında internet finansal raporlamanın mevcut durumunu araştırmış, ITFR sağlayan işletmelerin sayısında istatistiksel olarak artış olduğunu fakat işletmelerin zorunlu olmadıkça finansal bilgi sağlama konusunda isteksiz olduklarını ve son derece düşük gönüllü açıklama düzeyine sahip olduklarını belirlemiştir. Bozcuk vd. (2011), Türkiye'deki önemli yasal değişikliklerin ardından ITFR seviyesini incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak 2009 yılında yapılan çalışmaya benzer sonuçlar elde etmiştir. 2009 yılında yapılan çalışmadan farklı olarak hisse senedi fiyat performansının ve yönetim raporlarının gönüllü olarak ifşa edilmesinde artışlar olduğunu belirlemiştir.

Ojah ve Mokoaleli-Mokoteli (2012), gelişmiş ve gelişmekte olan 44 ülkeden oluşan bir panel kullanarak, hem fiziksel hem de kurumsal altyapıların, bir ülkenin ITFR'yi benimsemesinin önemli belirleyicileri olduğu sonucuna varmıştır. Khoufi ve Khrifech (2018), gelişmiş Avrupa ülkeleri arasındaki web sitelerine dayalı finansal açıklama uygulamalarını incelemek ve açıklamak amacıyla yaptığı çalışmada çevresel faktörlerin web siteleri teknoloji endeksi ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu ve ekonomik gelişmenin, web sitelerinin finansal açıklama uygulamalarındaki farklılıkları belirleyen önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. Hooghiemstra vd. (2015), ulusal kültür ile işletmelerin yıllık raporlarında açıkladığı iç kontrollerle ilgili bilgi miktarı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ulusal kültürün bu açıklamaları doğrudan etkilediğini tespit etmiştir. Pervan (2006) yapmış olduğu çalışmada Hırvat ve Sloven işletmelerinin karşılaştırmalı olarak ITFR seviyelerini belirlemeye ve her bir ülke düzeyinde ITFR'yi etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma sonucu olarak ülkelerin ITFR seviyelerinin farklı olduğunu ve bu farklılığın işletmelerin büyüklüğü, karlılığı, hissedar sayısı, borsadaki işlem miktarı ve mülkiyet yapısı gibi nedenlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Boubaker, Lakhal ve Nekhili (2012), Fransız işletmelerin web tabanlı kurumsal raporlama belirleyicilerini dikkate almak amacıyla yaptığı çalışmada, büyük ölçekli, büyük denetimli, dağınık mülkiyet yapısına sahip, tahvil veya hisse senedi ihraç eden ve bilişim endüstrisine sahip işletmelerin paydaşlarına bilgi vermek için interneti yaygın olarak kullandıklarını belirlemiştir. Aly, Simon ve Hussainey (2010), yaptığı çalışmada karlılığın, mülkiyet yapısının ve endüstriyel türün Mısırlı işletmelerin web sitelerinde açıklanan bilgilerin miktarını ve sunum formatını belirlediği sonucuna ulaşmıştır. Ariff, Bin-Ghanem ve Hashim (2018) yaptığı çalışmada Körfez İşbirliği Konseyi Ülke işletmelerinden devlet ve aile mülkiyeti yüksek olan işletmelerin daha düşük ITFR seviyelerine sahip olduğunu belirlemiştir. Endonezya'da yapılan çalışmalarda ITFR uygulamalarını etkileyen faktörlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmış ve işletmenin özkaynak karlılığının (Almilia 2009; Malawat 2016), büyüklüğünün (Almilia 2009; Jannah 2015; Malawat 2016) ve değişen yaşının (Jannah 2015) ITFR uygulamalarını etkilediği belirlenmiştir.

Al-Htaybat, Alberti-Alhtaybat ve Hutaibat (2011), Ürdün'de bir bilgi kaynağı olarak ITFR'nin kullanışlılığı ve kullanılabilirliği konusundaki algılarını araştırmak için dört farklı kullanıcı grubuna (finansal analistler, akademisyenler, banka kredi memurları ve denetçiler) anket formu uygulamış ve ITFR'nin Ürdün'deki kullanıcıların karar vermesi için kullanışlı, erişilebilir ve açık bir bilgi kaynağı olduğu konusunda güçlü bir fikir birliği olduğunu ortaya koymuştur. Mooduto (2013) Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören işletmeler üzerine yaptığı çalışmada, yatırımcıların ITFR açıklamasındaki bilgi seviyesinden etkilendiği sonucuna varmıştır. Ilias vd. (2014), ITFR'nin algılanan fayda, kullanım kolaylığı ve bilgi kalitesinin Malezya'daki kullanıcıların tutumları, memnuniyeti ve tekrar kullanma niyetine etkisini araştırmış ve karar alma sürecinde ITFR'yi yeniden kullanma tutumu, memnuniyeti ve niyeti ile güçlü bir ilişkisi olduğunu belirlemiştir. Hodge ve Pronk (2006), profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcıların çeşitli çevrimiçi finansal bilgiler kullanıp kullanmadıklarını ve kullandıkları bilgiler ile yatırımcıların yatırıma aşinalıkları arasında doğrudan bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Bulgular, profesyonel kullanıcıların pdf formatında yayınlanan finansal tablolara güvenmeyi, profesyonel olmayan kullanıcıların ise yöneticilerin html biçiminde aldığı sonuçları tercih ettiklerini göstermiştir.

Lai, Lin, C., Li, H.C. ve Wu (2010), Tayvan Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören işletmeler üzerine yaptığı çalışmada, yüksek derecede bilgi şeffaflığı olan işletmelerin hisse senedi fiyatlarında daha yüksek getiri sağladığını belirlemiştir. Maryati (2014), Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören imalat sektörü işletmelerinde yapmış olduğu çalışmada ITFR'nin hisse senetleri fiyatlarında olumlu bir etkiye sahip olduğunu tespit ederek Lai vd. (2010) ile benzer bir sonuca ulaşmıştır. Maryati (2014) bu sonuca ek olarak ITFR'nin işletmelerin işletme değerleri üzerine de önemli ve olumlu bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Keliwon vd. (2018), Malezya Borsası'nda işlem gören işletmeler üzerine yapmış olduğu çalışmada Maryati'yi (2014) destekler nitelikte sonuç almıştır.

2. İNTERNET TABANLI FİNANSAL RAPORLAMA

İşletmeler, faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin sonuçlarına ilişkin bilgileri paydaşlarına kurumsal raporlar aracılığıyla sunmaktadır (Özsoğün Çalışkan ve Güler, 2013: 58). İnternetin varlığı, basılı raporlar şeklinde geleneksel tasarımlardan çağdaş internet tabanlı finansal raporlara evrim ile sonuçlanmıştır (Lipunga, 2014: 161). Finansal bilgilerin internet ortamında ifşa edilmesi genellikle internet tabanlı finansal raporlama (ITFR) olarak adlandırılır (Maryati, 2014: 71). İnternet üzerinden finansal raporlama, www (world wide web) gibi internet teknolojileri kullanılarak kurumsal finansal bilgilerin dağıtımı olarak tanımlanmaktadır (Jannah, 2015: 3). Mooduto ITFR'yi, hem finansal hem de finansal olmayan bilgiler içeren gönüllü açıklamalar şeklinde tanımlamaktadır (Mooduto, 2013: 479). ITFR, yıllık mali tabloların internet ortamında yayınlanmasının yanı sıra, önemli gelişmelerin, toplantıların, finansal analizlerin ve diğer bilgilerin de internetten kamuya açıklanması şeklinde tanımlanır (Uyar ve Çelik 2006: 95).

ITFR'nin uygulanmasında, her işletmenin genellikle kendine özgü sebepleri vardır: Muhasebe Standartları Kurulu (FASB), bir web sitesi aracılığıyla finansal raporlamanın uygulanmasının ardında aşağıdaki nedenlerin olabileceğini belirtmiştir (Rizqiyah ve Lubis 2017: 69).

- Bilgi dağıtımında maliyetleri ve zamanı azaltmak
- Bilinmeyen bilgi kullanıcıları ile iletişim kurmak
- Baskı biçiminde yürütülen bilgilerin açıklanması uygulamasının tamamlanması
- Açıklanan veri sayısını ve türünü artırmak
- Küçük işletmeler için potansiyel yatırımcılara erişimi artırmak

Finansal bilgilerin internette sunulmasında sunum ve içerik olmak üzere iki farklı model bulunmaktadır. Sunumda sadece finansal bilgiler açıklanırken içerik modelinde, animasyon, kopyalama, yükleme ve indirme gibi seçenekler bulunmaktadır (Ercan, 2017: 219). Bu seçeneklere sunumda izin verilmezken, içerik modelinde bunlara izin verilebilmektedir (Ercan, 2017: 219; Uyar ve Çelik, 2006: 95).

İnternet tabanlı finansal raporlama (ITFR) doğası gereği gönüllü açıklamalardır (Almilia, 2009: 87). ITFR, işletme içi sağlayıcılar, yatırımcılar, müşteriler gibi kullanıcılar için çeşitli avantajlar sunmaktadır (Almilia, 2009: 88; Karasioğlu, 2001: 12-13, Rizqiyah ve Lubis, 2017: 70);

- İşletmelerin gelecekteki çevrelerinin gelişmesini sağlamak bir diğer ifade ile işletmelerin tanıtımını yaparak yerli ve yabancı yatırımcıları çekebilmek,
- Geleneksel finansal tablolardan daha geniş bir kapsam ve hesaplama uygun bir rapor formatının kullanılabilirliğini sağlamak,
- Maddi olmayan varlıkların işletme değerleri içinde yer alması anlamında entelektüel sermayeyi ortaya çıkarmak,
- Kullanıcıların karar alma sürecinde yardımcı olması için finansal bilgi edinmenin etkinliğini ve zamanlamasını artırmak,
- Yatırımcılar tarafından doğru risk alınmasını sağlamak,
- Kurumsal finansal raporlamanın şeffaflığını artırarak, hissedarlara karşı hesap verilebilirliği sağlamak,
- İşletme bilgilerini, kağıt tabanlı raporlardan nispeten daha düşük maliyetlerle, güncel ve gerçek zamanlı olarak sağlamak,
- Açıklama ekranını köprü, arama motoru, multimedya gibi aygıtlarla destekleyerek belgeler arasında bağlantı kurulmasını sağlamak,
- Kısa sürede bilgileri düşük bir maliyetle aramak, filtrelemek, indirmek, almak ve hatta yeniden yapılandırmak,
- Önceki ve sonraki dönem olmak üzere bir sınıflamaya tabi tutularak varılan sonuçların değerlendirilmesiyle birlikte işletme performansını ortaya koymak,
- İşletmenin faaliyetlerini ölçmede kullandığı değerlendirme ölçülerini gönüllü açıklamalar sayesinde daha da yararlı hale getirmek.

3. ÜLKELERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN TEMEL ÖLÇÜTLER

Ülkelerin “gelişmiş ülke” ya da “az gelişmiş ülke” olarak ayrımının nasıl yapılması gerektiği konusu, uzun yıllar boyunca süregelen bazı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Gelişmekte olan ülkeleri (ekonomileri) ifade etmek için “üçüncü dünya ülkesi”, “bakir toprak”, “düşük gelirli ekonomiler” gibi birçok deyim kullanılmıştır (Hız, 2009: 56). Gelişmek sözcüğü ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, büyümek ve daha iyi seviyeye gelmek anlamlarında kullanılmaktadır. Gelişme, sosyal ve ekonomik göstergeler arasında etkileşim içinde olan bir kavramdır (Çermek, 2012: 198). Bu anlayışla gelişme, ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarındaki ilerlemeyi kapsamakta ve bir bütün oluşturmaktadır (Sakarya ve İbişoğlu, 2015: 216). Gelişme için üç temel durum söz konusudur. Bunlar (Günsoy, 2005: 36-37; Namibia University, 2018);

- Süreklilik; İnsanların yaşam düzeylerinin iyileştirilmesidir ki bu da ekonomik büyüme ile birlikte insanların, gelirlerinin artması ve sağlık hizmetlerinin, eğitimlerinin, yiyecek tüketimlerinin ve diğer koşullarının iyileşmesidir.
- Benlik Saygısı; Sosyal, kültürel, politik kurumlar, ekonomik sistemler ve enstitülerin yapılanması ile birlikte insanların kendine güven duygusunun ve aynı şekilde insana verilen değerlerin de artmasıdır.
- Hizmetten Özgürlük; İnsanların seçeneklerinin genişlemesiyle birlikte özgürlüklerinin ve tüketilen mal ve hizmetlerin çeşitliliğinin artmasıdır.

Ekonomik anlamda gelişme kavramı, incelenen ekonominin makro unsurlar itibarı ile büyüme ve ilerleme göstermesidir. Dar anlamda, ekonomik büyüme ve ekonomik gelişme aynı kavramı tanımlamaktadır. Buna göre bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ekonomisinin büyümesi ile ölçülmektedir (Yılmaz, 2008: 7). Ekonomik büyüme, reel milli gelirden artışın bir başka ifade ile üretim miktarlarındaki artışın uzun dönemli olarak devam etmesi anlamındadır. Kişi başına düşen gelirlerdeki artışlar da ekonomik büyümenin bir göstergesi ve sonucudur (Çelik, 2015: 285). Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından hazırlanan İktisat Terimleri Sözlüğü ekonomik büyümeyi “Herhangi bir ülkede yaratılan ulusal gelirin ve bundan kişi başına düşen niceliğin, bir yıldan öteki yıla olumlu yönde gerçekleşen artışı” olarak tanımlamaktadır (tdk.gov.tr.). Tanımdan da anlaşılacağı üzere ekonomik büyüme sayısal bir olgudur (Yılmaz, 2008: 7). Ekonomik anlamda büyüme kavramı tek boyutlu gelişmeyi ifade ederken, gelişme bir ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik alanda ilerlemesini, kurumsal yapısının güçlenmesini ve insan kaynakları niteliğinin artmasını ifade eden bir kavramdır (Sakarya ve İbişoğlu, 2015: 215). Diğer bir ifade ile ekonomik gelişme, sayısal değişimlerin yanında yaşam standardı, doğum-ölüm oranları, okullaşma oranları gibi sosyal ve kültürel gelişmeleri de kapsar (Çelik, 2015: 285).

Gelişmekte olan veya gelişmiş bir ülke için evrensel bir tanım yoktur (Roberts, 2018: 121). Ülkelerin gelişmişlik veya az gelişmişlik düzeyleri ölçüler ortaya konularak ifade edilmeye çalışılmıştır fakat kesin bir tanımlamaya ulaşılamamıştır. Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri ayırt etmek için aşağıdaki faktörler kullanılabilir (Çelik, 2015: 292);

- Kişi başına düşen milli gelir miktarı ve artış hızı
- Tasarrufların, yatırımların ve dış ticaretin milli gelire oranı
- Toplam katma değer içinde sanayi üretiminin payı
- Şehirleşme oranı
- Kişi başına verimlilik
- Okuma yazma oranı ile günlük gazete ve dergi tirajı
- Nüfus artış, doğum ve ölüm oranları ile bebek ölüm oranları
- Kişi başına düşen otomobil, televizyon, cep telefonu vb. miktarı
- Kişi başına düşen enerji tüketimi ve benzerleridir.

4. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Gelişmekte olan ülkeler, gelişmekte olan bir pazara ve gelişen bir ekonomiye sahip ülkeler olarak tanımlanmaktadır (Roberts, 2018: 121). Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri ayırmaya yarayan en temel özellikler üç başlık altında toplanabilir. Bunlar (Hız, 2009: 59);

- Sosyo-Kültürel özellikler
- Ekonomik özellikler
- Sosyal Yapı özellikleri

Sosyo-Kültürel bakımdan özellikler; Gelişmekte olan ülkelerdeki insanların büyük çoğunluğu için genel yaşam seviyeleri çok düşük olma eğilimindedir (Tosun, 2005: 337). Bu düşük yaşam seviyeleri düşük gelir (yoksulluk), yetersiz konut, kötü sağlık, sınırlı eğitim veya eğitimsizlik, yüksek bebek ölümü, düşük yaşam ve iş beklentisi ve birçok durumda genel bir halsizlik ve umutsuzluk hissi şeklinde niceliksel ve niteliksel olarak ortaya çıkmaktadır (Todaro, 1994). Gelişmekte olan ülkelerde eğitim devlet bütçesinin en büyük kısmını alır ve bununla birlikte, okul kayıtlarındaki etkileyici nicel gelişmeler meydana gelmesine rağmen okur-yazar oranının diğer ülkelere göre düşük olması kültürel özellikler arasında ilk göze çarpan noktalardır (Hız, 2009: 60; Todaro, 1994). Eğitim eksikliği, yüksek sağlık sorunlarının görülme sıklığına ve yaygın yoksulluğa neden olmaktadır (Tosun, 2005: 338). Öte yandan eğitim-öğretim seviyesinin düşük olmasının yanında siyasi ve sosyal açıdan birlik ve beraberlik duygularının yeterince gelişmemiş olması, bireylerin tasarruflarının az olması üretken yatırım yapma kabiliyetinin ve isteğinin oluşmamasına neden olmaktadır (Hız, 2009: 60).

Ekonomik bakımdan özellikler; Gelişmiş ülkeleri gelişmekte olan ülkelere ayırt etmek için kullanılan faktörlerden biri kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) tutarıdır. Dünya Bankası üye ülkelerinin gelişmişlik veya az gelişmişlik gruplarını, kişi başına düşen GSMH tutarına göre yapmaktadır. Kişi başına düşen GSMH tutarı 995 dolar veya daha az olan ülkeler düşük gelir, 996 – 3.895 dolar arasında olan ülkeler düşük orta gelir, 3.896 – 12.055 dolar olan ülkeler üst orta gelir grubu ekonomileri olarak ayrılmaktadır (hupo. org., 2018; Khan ve Hogue 2017). Gelişmekte olan ülkelere gelir seviyesinin düşük, tüketme eğiliminin yüksek olması tasarrufların düşük olmasına neden olmaktadır (Namibia University, 2018). Tasarrufların düşük olması, yatırımların ve ulusal gelirin düşük olması demektir ve bu da tasarrufların yeniden düşük çıkması ile sonuçlanmaktadır (Hız, 2009: 68). Tasarruf yetersizliği, halktan vergi ve benzeri gelirlerin toplanma zorluğu, ülke vatandaşlarından borçlanamama dış borçlanmayı kaçınılmaz hale getirmiştir (Selvi, 2014: 55). Bu durum ülkenin dış borç oranının yüksek olmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2008: 13). Gelişmekte olan ülkelere ihracat genellikle tarımsal ürünler ile hammadde ve madencilik ürünlerinden oluşmaktadır. Sanayi sektörünün gelişmemesinden dolayı ihracattan elde edilen kıt döviz kaynakları makine ve teçhizat ithalatı için kullanılmaktadır (Çelik, 2015: 293). Gelişmekte olan ülkelere ithalatın milli gelire oranı, ihracatın milli gelire oranından genellikle yüksek seyretmektedir (Hız, 2009: 72). Gelişmekte olan ülkelerinin dışa açık ekonomi olmaları nedeniyle dışsal şoklara maruz kalması, dış borçlanmalar nedeniyle dolar yükümlülüğünün yüksek olması ve ülke yönetimlerindeki istikrarlılık nedeniyle güvenilirliğin eksik olması enflasyon oranlarının yüksek çıkmasına neden olarak gösterilebilir (Hız, 2009: 74; Selvi, 2014: 2). Gelişmekte

olan ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamakta ve çalışmaktadır. Dolayısıyla işgücü genellikle kendi ihtiyaçlarını karşılamak için tarımla uğraşmaktadır.

Sosyal Yapı bakımından özellikler; Demografik göstergelerde belirli özelliklerin varlığı, tarımla uğraşanların istihdam içindeki çokluğu, gelir dağılımında orta sınıfların zayıflığı, demokratik kurumların işleyişinin yetersizliği ve otoriter yönetim eğilimi ile geri kalmış sosyal yapıların varlığı sayılabilir (Hız, 2009: 61). Gelişmekte olan ülkelerde makroekonomik olumsuzluklarının siyasal düzene de yansması, kamu yönetim mekanizmasının aşırı bürokrasiye boğulmuş yavaş ve aksak işleme, kalkınma sürecinin içsel istikrarsızlığı, geçici maliye politikası, sosyal çatışma gibi tipik sosyal yapı özellikleri de vardır (Alimi, 2016: 180). Gelişmekte olan ülkelerde doğum oranları çok yüksek, kentsel nüfusun ülkelerdeki payı az, yoksulluk açlık boyutundadır ve açlık ile sağlıksız beslenme nedeniyle ölümler olmaktadır (Çelik, 2015: 293). Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde tüm sağlık merkezlerinde uzun kuyruklar vardır ve personelin kalifiyelik özellikleri azdır (Khan ve Hogue, 2017).

5. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE SERMAYE PİYASALARININ GENEL YAPISI

Bir sermaye piyasasının varlığı, farklı ekonomik sektörler arasında ve her sektördeki işletmeler arasında kaynakların optimum tahsis edilmesindeki rolü nedeniyle, bir ülkenin ekonomik kalkınmasında kilit faktörlerden biri olarak kabul edilir (Zeghal ve Mhedhbi, 2006: 378). “Sermaye piyasası, yatırımcılar, tasarruf sahipleri ve bunlar arasındaki fon akımını sağlayan aracı kurumlar ve bankalar, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları gibi ve yardımcı kuruluşlardan oluşan, modern sistemlerdir” (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 42). Bir başka tanıma göre sermaye piyasaları, uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılandığı, menkulleşmiş piyasalardır (Seyidoğlu, 2017: 637). Sermaye piyasası, bir ülkenin ekonomik büyümesinde ve refahında önemli bir rol oynamaktadır (Nuhui ve Hoti, 2011: 89). Ayrıca sermaye piyasasının, sermayenin tabana yayılıp servet ve gelir dağılımını dengelemesi, piyasa ekonomisi kültürünü yaygınlaştırması, halkı ekonomik kararlarda söz sahibi yapması gibi birtakım sosyal yönleri de vardır (Erdaş, 2015: 839). Ancak literatürde ülkelerin sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeylerini ölçme konusunda ortak bir görüş oluşmamıştır (Tekere ve Özer, 2012: 3). Sermaye piyasaları 1990'lardan bu yana piyasa faktörlerinin yanı sıra bir dizi küresel faktör nedeniyle popüler hale gelmiştir (Chimpango, 2014: 15). Sermaye piyasalarına ilgi uyandıran küresel faktörler arasında, kamu varlıklarının özelleştirilmesi, hisse senedi piyasalarının ve teknoloji devriminin sürekli iyileşmesi, piyasa faktörleri arasında ise finansal ürün ve piyasalardaki yenilikler, kurumsal yatırımcıların ortaya çıkışı, türev piyasaların gelişimi ve serbestleşme ve piyasaların içselleştirilmesi sayılabilir (Chimpango, 2014: 15-16). Sermaye piyasasının büyüklüğü aşağıdaki değişkenlerle ölçülebilmektedir (Kakilli Acaravcı, 2004: 45);

- Özel sektöre verilen ulusal banka kredilerinin Gayri Safi Milli Hasıla'ya (GSMH) oranı
- Hisse senedi piyasası kapitalizasyonu
- Hisse senedi piyasası kapitalizasyonunun GSYİH'ye oranı
- Tahvil piyasası kapitalizasyonu
- Tahvil piyasası kapitalizasyonunun GSYİH'ye oranı

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin büyümesi ve daha karmaşık hale gelmesiyle sermaye piyasaları, işletmelerin yatırım yapmaları ve genişlemeleri için gereken uzun vadeli sermaye gereksinimlerinin temel kaynağı olmaya başlamış ve ülkelerin gelişmesinde bir tür lokomotif haline gelmiştir (Erdaş, 2015: 838; Schellhase, Sau ve Prabha, 2014: 1). Gelişmekte olan ülkelerin çoğu, finansal sektörde kamu işletmelerinin yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesi, sermaye piyasalarının kurulması veya geliştirilmesi konularında yasal ve kurumsal reformlar uygulamış ve bu durum sermaye piyasalarının hızlı bir gelişim göstermesi ile sonuçlanmıştır (Nuhui ve Hoti, 2011: 89). Gelişmekte olan ülkelerin sermaye piyasalarının gelişmesini, piyasa alt yapısı, borsa gelişim özellikleri, makroekonomik ortam ve maliye politikası gibi faktörler etkilemektedir (Njeru, 2011: 19-20).

Yapı bakımından sermaye piyasası, yeni menkul kıymetler ihracı için birincil bir piyasaya ve yatırımcılar arasında bu menkul kıymetlerin ticareti için ikincil bir piyasaya bölünmüştür (Lenee ve Oki, 2017: 70). Birincil sermaye piyasası, menkul kıymetleri ilk defa halka arz eden işletmeler ile bu araçlara yatırım yapmayı düşünen yatırımcıların ilk defa ve doğrudan doğruya karşılaştığı piyasalardır (Duman, 2010: 35). İkincil sermaye piyasası, birincil piyasada daha önce sunulmuş ve halen dolaşımda olan menkul kıymetlerin alınıp satıldığı piyasalardır (Korkmaz ve Ceylan, 2010: 49). Borsalar temel olarak birincil piyasalar veya ikincil hisse senedi piyasaları olarak hizmet vermektedir (Chimpango, 2014: 15-16). Tablo 1'de Dünya Bankası verilerine göre gelişmekte olan ülkelerin sermaye piyasalarının 2017 yılı borsada işlem gören işletme sayıları, işletmelerin piyasa değerleri ve GSYİH'ye oranı verilmiştir.

Tablo 1. Gelişmekte Olan Ülkelerin Borsa Göstergeleri

Ülkeler	Listelenen İşletme Sayıları	İşletmelerin Piyasa Değeri \$	İşletmelerin Piyasa Değeri (GSYİH'nin% 'si)
Brezilya	335	954.715.100.000	46,45%
Çin	3485	8.711.267.220.000	71,18%
Güney Afrika	294	1.230.977.190.000	352,85%
İran	326	108.634.723.292	23,93%
Kazakistan	90	45.558.250.000	27,97%
Kolombiya	67	121.477.230.000	38,63%
Kosta Rika	10	3.010.800.000	5,26%
Lübnan	10	11.491.770.000	21,45%

Malezya	890	455.772.490.000	144,82%
Mauritius	74	9.742.920.000	73,44%
Meksika	141	417.020.520.000	36,23%
Namibya	10	2.915.230.554	22,00%
Peru	218	99.217.960.000	46,94%
Rusya	230	623.424.900.000	39,52%
Tayland	688	548.795.410.000	120,53%
Türkiye	374	227.511.820.000	26,72%
Ürdün	194	23.968.560.000	59,82%

Kaynak: World Bank—World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators>, 12.02.2019.

6. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE FİNANSAL RAPORLAMA DÜZEYLERİ

Sermaye piyasalarının gelişimi ve küreselleşmesi, çokuluslu işletmelerin büyümesi, tek tip finansal raporlama standart seti oluşturma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Poudel, Hellmann ve Perera, 2014: 209). Farklı ülkelerdeki işletmelerin finansal raporlamalarında büyük farklılıklar vardır ve bu farklılıklar, yayımlanmış finansal tabloların hazırlanması, birleştirilmesi, denetlenmesi ve yorumlanması için komplikasyonlara neden olur (Gyasi, 2010: 26). Bundan dolayı ülkelerin, farklı finansal raporlama standartları arasındaki boşluğu doldurmaya ihtiyaç duyulmuştur. Ülkelerin muhasebe standartları arasındaki farklılıkları azaltmak amacıyla, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) halihazırda mevcut Uluslararası Muhasebe Standartlarını (IAS) güncelleyerek Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını (IFRS) oluşturmuştur (Gyasi, 2010: 7; Poudel vd., 2014: 209). IFRS gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişen ekonomilerde yaygın olarak kullanılan finansal raporlamanın fiili küresel dili haline gelmiştir (Ifrs.org. 2018).

Yatırımcılar ve finansal analistler, yatırım fırsatlarını analiz ederken en uygun seçimleri yapabilmek için işletmelerin kaliteli finansal bilgilerine ihtiyaç duymaktadır (Zeghal ve Mhedhbi, 2006: 378). Ayrıca yatırımcılar bu işletmelere işlerinde şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlamaları için çok fazla baskı yaparlar ve bu da yatırımcıların taleplerini karşılamak için karmaşık bir muhasebe sistemi gerekliliğini ortaya koymuştur (Gyasi, 2010: 7). Bu gereksinimi karşılamak için işletmeler uluslararası güvenilir bir muhasebe sistemi olarak kabul edilen IFRS'yi benimser. IFRS'nin faydaları şunlardır (Ifrs.org. 2018).

- IFRS, yatırımcıların ve diğer piyasa katılımcılarının bilinçli ekonomik kararlar almalarını sağlayarak uluslararası karşılaştırılabilirliği ve finansal bilgilerin kalitesini artırarak şeffaflık sağlar.
- IFRS, sermaye sağlayıcıları ile işletme yönetimleri arasındaki bilgi farkını azaltarak hesap verebilirliği güçlendirir.
- IFRS, yatırımcıların dünyadaki fırsatları ve riskleri belirlemelerine yardımcı olur, böylece sermaye dağılımını iyileştirerek ekonomik verimliliğe katkıda bulunur.
- İşletmeler için tek ve güvenilir bir muhasebe dilinin kullanılması sermaye ve uluslararası raporlama maliyetlerini düşürür.

IFRS'nin benimsenmesi, yabancı yatırımcıların işyerlerinin risk profiline daha iyi değerlendirmelerini sağlayacak bilgiler sağlayarak ve sermaye maliyetini düşürerek gelişmekte olan ülkelerin sermaye piyasalarının gelişimine katkıda bulunacaktır (Abdullah ve Khadaroo, 2014: 318). Bu nedenle, gelişmekte olan ülkeler IFRS'yi benimsemektedir. Gelişmekte olan ülkeler, yerel muhasebe ihtiyaçları, yasaları ve yönetmeliklerine engel teşkil etmediği sürece, IFRS'yi uygulamaktadır (Gyasi, 2010: 48).

Çin, Malezya ve Tayland dışındaki gelişmekte olan ülkelerde borsada işlem gören yerli ve yabancı işletmeler için finansal raporlama dili olarak IFRS kullanılmaktadır. Arnavutluk borsası şuan aktif değildir. Fiji, İran ve Tayland borsalarında yabancı işletmeler işlem görmemektedir. Kazakistan borsasında işlem gören yabancı işletmeler finansal raporlama dili olarak ABD'nin genel kabul görmüş muhasebe standartlarını kullanabilmektedir. Arnavutluk, Belarus, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çin, İran, Ürdün, Malezya, Meksika, Karadağ, Romanya, Rusya, Tayland ve Türkiye'de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (Kobi) için IFRS kullanma zorunluluğu yoktur. Bu ülkelerde Kobi'ler için finansal raporlama dili olarak, ülkenin şartlarına göre düzenlenmiş olan genel kabul görmüş muhasebe standartları kullanılmaktadır (Ifrs.org. 2019).

7. ÖRNEKLEM VE YÖNTEM

Gelişmekte olan ülkelerin temel hedefleri, yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek, sermayeyi artırmak ve açıklanan bilgileri paydaşların anlamalarını kolaylaştırıp güvenlerini artırmaktır (Kurt Gümüş ve Gümüş, 2011: 276). Son yıllarda sürekli artan internet kullanıcılarının sayısı, internetin gelişmekte olan ülke işletmeleri tarafından ne kadar kullanıldığının, internetin finansal bilgiyi ve yayma rolünün nasıl geliştirileceğinin ve internet tabanlı raporlamanın yatırımcı beklentilerini karşılama düzeyinin belirlenmesini gerekli kılmıştır. Bu çalışmanın amacı, gelişmekte olan ülke işletmelerinin internet aracılığıyla yaptıkları bilgilendirmeyi ayrıntılı olarak araştırıp ITFR seviyelerini tespit etmektir.

Bu çalışmada kullanılan yöntem, betimsel bir yaklaşımla nitel bir araştırma yöntemidir. Çalışmada ITFR uygulaması yoluyla açıklamayı değerlendirmek için kullanılan değişkenler içerik, sunum ve zamanlama değişkenleri olmak üzere incelenmiştir. İşletmelerin web sayfaları 40 maddeden oluşan bir kontrol listesi kullanılarak incelenecektir. Literatürde web sayfalarının incelenmesine ilişkin çok sayıda kontrol listesi bulunmaktadır. Bu çalışma, daha önce Allam, Lymer (2003)'ün, Kurt Gümüş, Gümüş (2009)'ün, Temizel, Sarıkaya ve Bayram (2010)'nin, Al-Sartawi (2016)'nin, Rizqiyah, Lubis (2017)'in, Ariff vd. (2018)'nin yapmış oldukları ITFR araştırmalarında yaygın olarak kullanılan değişkenlerin bir modifikasyonu ve kombinasyonudur. Endekse temel oluşturan tüm faktörler Tablo 2' de listelenmiştir.

Tablo 2. ITFR Kapsamında İncelenecek Faktörler

Madde No	Web Sitesinde Açıklanan Öğeler	Puan
1	İşletme Bilgileri	1
2	İşletme Misyonu ve Vizyonu	1
3	İşletme Stratejisi Hakkında Bilgi	1
4	İşletmeden Haberler	1
5	İşletmenin Cari Yılda Aldığı Ödüller	1
6	İşletme Başkanının Mesajı	1
7	Yönetim Kurulu Üyeleri	1
8	Yönetim Kurulu Raporu	1
9	Kredi Derecelendirme Notları	1
10	Hissedar Bilgisi	1
11	Yönetim Kurulu Üyelerinin Pay Sahipliği Hakkında Bilgi	1
12	Çalışan Bilgisi	1
13	Dahili Arama Motoru	1
14	Sıkça Sorulan Sorular (SSS)	1
15	Site Haritası	1
16	Web Sayfası Dil Seçenekleri (Ülke Ana Dili Dışında) (1 Dil / 2 Dil)	1 ile 2
17	Finansal Raporlar Dil Seçeneği (Ülke Ana Dili Dışında) (1 Dil / 2 Dil)	1 ile 2
18	Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Raporu	1
19	Doğrudan e-posta İletişimi (Geri Bildirim)	1
20	En Son Haberler/Yayımlar, vb. İçin e-posta Kaydı Seçeneği	1
21	Hisse Senedi Fiyatları (Son Fiyat)	1
22	Hisse Senedi Fiyatı Güncelleme Süresi Bilgisi	1
23	Yatırımcı İlişkileri Sayfası (Web sayfası Dahilinde/Haricinde)	1 ile 2
24	Cari Yıl Bilançosu	1
25	Cari Yıl Gelir Tablosu	1
26	Cari Yıl Özkaynak Değişim Tablosu	1
27	Cari Yıl Nakit Akım Tablosu	1
28	Cari Yıl Mali Tablo Dipnotları	1
29	Kar Payı Dağıtım Raporu	1
30	Son Beş Yıl temettü Tutarı	1
31	En Son Ara Finansal Rapor	1
32	Finansal Oranlar	1
33	Geçmiş Yıl Mali Tabloları	1
34	Cari Yıl Denetçi Bilgileri	1
35	Cari Yıl Denetçi Raporu	1
36	Finansal Verilerin Özeti (En Az Son 5 Yıl)	1
37	Konsolide Faaliyet Tablosu	1
38	Kar Dağıtım Politikası	1
39	Rapor İndirme Yeteneği PDF/HTML/XLS	1 ile 3
40	Finansal Bilgi Bulmak İçin Kısa Yol	1
	Toplam Puan	45

Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin web sitesi verilerine göre 155, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'nin web sitesi verilerine göre 140 ve Üreme Çalışmalar Derneği (SSR)'nin web sitesi verilerine göre 147 adet gelişmekte olan ülke vardır (imf. org. 2018, ssr. org. 2018, unicef. org., 2018).

Dünya Bankası, üye ülkelerinin gelişmişlik veya az gelişmişlik gruplarını, operasyonel ve analitik amaçlar doğrultusunda Atlas yöntemi kullanarak, kişi başına düşen GSMH tutarına göre yapmaktadır. Bu doğrultuda Dünya Bankası, 1 Temmuz 2018 tarihinde yayınladığı ekonomiler listesinde, nüfusu 30.000'den fazla olan 189 üye ülkesinin 2016 yılı kişi başı GSMH tutarına göre ekonomi gruplarını belirlemiş ve belirlediği ekonomi gruplarının 1 Temmuz 2019'a kadar yürürlükte kalmaya devam edeceğini belirtmiştir (hupo. org., 2018). 2018 yılı Dünya Bankası web sitesi verilerine göre gelişmekte olan ülkeler, düşük gelir ekonomiler 34, alt orta gelir ekonomiler 47 ve üst orta gelir ekonomiler 56 adet ülke olarak listelenmektedir (Worldbank. org., 2018). Türkiye, Dünya Bankası web sitesi verilerine göre üst orta gelir ekonomileri grubunda yer almaktadır. Bu durum göz önünde tutularak incelenecek ülkeler, Üst-Orta Gelir Ekonomileri (gelişmekte olan ülkeler) listelerinde yer alan 56 adet ülkenin içinden seçilmiştir.

İşletme seçimi yapılırken Forbes Dergisinin 2018 yılında yayınlamış olduğu dünyanın en büyük 2000 işletmesi listesinde yer alan işletmelerden seçilmiştir. Forbes dergisi, işletme sıralamalarını 11 Mayıs 2018 tarihli kapanış verilerine göre satışlar, karlar, varlıklar ve piyasa değeri göz önüne alarak yapmış ve her işletme için satış, kar, varlık ve piyasa değeri sıralamasına göre birleşik puan hesaplayarak işletmelerin sıralamadaki yerlerini belirlemiştir (Forbes. com., 2018). Forbes dergisi listesinde 62 ülkeden 2000 işletme yer almaktadır. Bu 62 ülkeden üst orta gelir ekonomileri grubunda bulunan 14 tane ülke bulunmaktadır. Bu 14 ülkenin listede 352 tane işletmesi yer almaktadır. Forbes dergisi sıralamasına göre, her ülke için en iyi endekse sahip olan bir işletme seçilmiştir. Ülke ve İşletme listesi Tablo-3'te listelenmiştir.

Tablo 3. Forbes Sıralamasına Göre İşletme ve Ülke Bilgileri

No	Forbes Sırası	İşletme İsimleri	Forbes 2018 Yılı Sıralaması				Piyasa Değeri
			Ülke	Satışlar	Kar	Varlıklar	
1	#1	ICBC	Çin	\$165.3 B	\$43.7 B	\$4,210.9 B	\$311 B
2	#43	Gazprom	Rusya	\$112.2 B	\$12.2 B	\$316.8 B	\$57.8 B
3	#45	Itaú Unibanco Holding	Brezilya	\$62.3 B	\$7.5 B	\$437.6 B	\$87 B

4	#156	PTT PCL	Tayland	\$58.8 B	\$3.9 B	\$68.5 B	\$50.9 B
5	#300	Ecopetrol	Kolombiya	\$19.4 B	\$2.8 B	\$42.5 B	\$45.7 B
6	#329	América Móvil	Meksika	\$54.6 B	\$624 M	\$78.7 B	\$57.8 B
7	#376	Standard Bank Group	Güney Afrika	\$9.6 B	\$2 B	\$163.8 B	\$28.5 B
8	#394	Maybank	Malezya	\$9.1 B	\$1.7 B	\$189.1 B	\$29.6 B
9	#647	Garanti Bank	Türkiye	\$9.5 B	\$1.7 B	\$92.9 B	\$9 B
10	#716	Credicorp	Peru	\$5.5 B	\$1.3 B	\$52.9 B	\$18 B
11	#1403	Arab Bank	Ürdün	\$2.5 B	\$523 M	\$47.9 B	\$6.7 B
12	#1415	Bank Audi	Lübnan	\$3.3 B	\$542 M	\$43.3 B	\$2.3 B
13	#1595	Halyk Bank	Kazakistan	\$2.4 B	\$531 M	\$26.6 B	\$3.6 B
14	#1914	Grupo Zuliano	Venezuela	Belirsiz	\$999 M	-	\$139 M

Kaynak: <https://www.forbes.com/global2000/#54982fd7335d>

*Billion (B): Milyar

*Million (M): Milyon

Çalışmada, yapılan inceleme sonucunda her işletme için bir endeks oluşturulmuştur. Endeks oluşturulurken; işletmenin, incelenen faktörleri web sayfasında yayınlıyor olması durumunda ilgili faktörün özelliğine göre 1-2 veya 3, yayınlamıyor olması durumunda ilgili faktör için 0 verilmiştir. Bütün faktörler aynı yöntemle incelendikten ve puanlandıktan sonra her işletme için toplam bir değer oluşturulmuştur. Toplam değer oluşturulması esnasında herhangi bir değişim yapılmamış ve her işletme için incelenen 40 faktör'e karşılık gelen toplam puanı hesaplanmıştır. İşletmelerin 40 madde için alacağı maksimum puan 45'tir.

Hesaplama yöntemi genel açıklama indeksi ile aynı olan Rizqiyah ve Lubis (2017) tarafından kullanılan hesaplama yöntemini kullanarak açıklama puanını (ITFR Endeksi) hesaplanmıştır. Bu işletmenin aldığı toplam puanın, maksimum puana bölünmesiyle bulunmuştur.

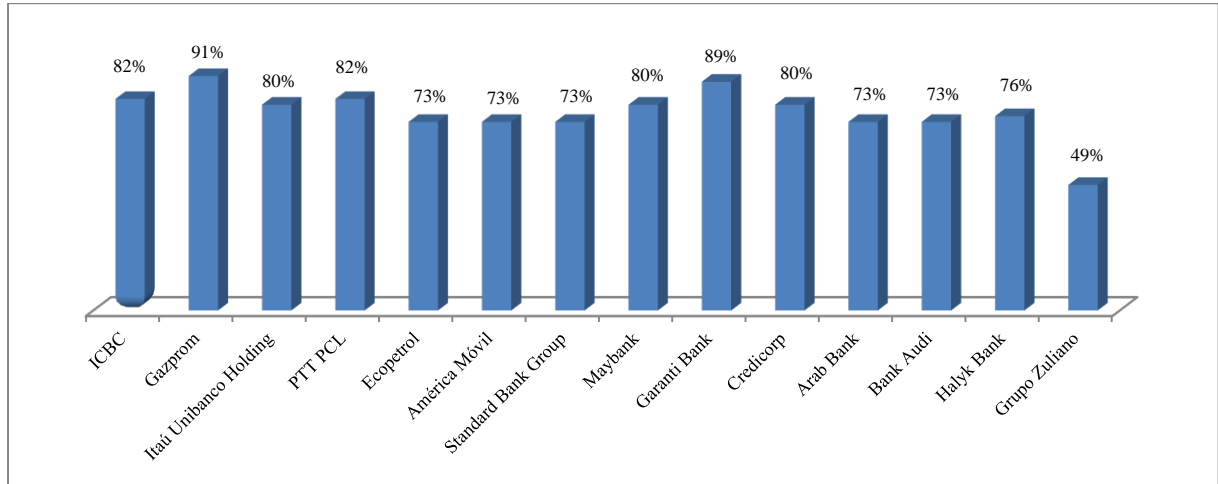
$$\text{ITFR Endeksi} = \frac{\sum \text{Şirketin Aldığı Puan}}{\sum \text{Maksimum Puan}}$$

Çalışmada hesaplanan endeks değerlerinin yüksek olması hem işletme açısından hem de ülke açısından olumlu ve istenen bir sonuçtur.

8. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yapılan gözlemlere dayanarak 14 işletmenin tüm araştırma değişkenleri için ITFR puan hesaplamasının sonuçları, grafik 1'de ve tablo 4'te daha ayrıntılı olarak sunulmuştur. Bu verilerden, her işletme tarafından elde edilen puanların neredeyse eşdeğer değerlere sahip olduğu bilinmektedir.

Grafik 1. İşletmelerin ITFR Puanı Oransal Dağılımı

Yukarıdaki grafikte, ITFR puanının hesaplanmasındaki en yüksek değeri %91 puanla veya toplam 41 puanlık bir açıklama ile Gazprom işletmesi tarafından elde edildiği görülmektedir. En düşük ITFR puanına sahip işletme % 49 puan ve 22 puanlık bir açıklama ile Grupo Zuliano olmuştur.

Tablo 4: İşletmelerin ITFR Puanlarının Sonuçları

No	İşletme İsimleri	Puan	Toplam ITFR % Oranı
	Toplam	45	100%
1	ICBC	37	82%
2	Gazprom	41	91%
3	Itau Unibanco Holding	36	80%
4	PTT PCL	37	82%
5	Ecopetrol	33	73%

6	América Móvil	33	73%
7	Standard Bank Group	33	73%
8	Maybank	36	80%
9	Garanti Bank	40	89%
10	Credicorp	36	80%
11	Arab Bank	33	73%
12	Bank Audi	33	73%
13	Halyk Bank	34	76%
14	Grupo Zuliano	22	49%
	Ortalama	34,64	77%

Yukarıdaki tabloya dayanarak, işletmelerin elde edilen sonuçlara göre ITFR puanları %49 - %91 aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca tabloda işletmelerin elde ettiği ortalama ITFR puanının 34,64 madde, oranının ise %77 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, işletmelerin test maddelerinin çoğunu sunduğu söylenebilir. Muhasebe temel ilkelerindeki açıklama kavramı gereği düşünüldüğünde, işletmeler, işletme içinde meydana gelen veya genel olarak tam açıklama olarak adlandırılan zorunlu açıklamaların ötesinde daha geniş açıklamalar sağlayabilir diğer bir ifadeyle tam bilgi sunabilirler.

ITFR değerlendirme sonuçlarından elde edilen genel ITFR puanına göre 14 işletme, ITFR uygulamasındaki en yüksek puandan en düşük puana kadar sıralaması Tablo 5'te görülebilir.

Tablo 5. İşletmelerin ITFR Puanlarına Göre Sıralaması

Sıra No	İşletme İsimleri	ITFR Puanı	ITFR % Oranı
1	Gazprom	41	91%
2	Garanti Bank	40	89%
3	ICBC	37	82%
	PTT PCL	37	82%
	Credicorp	37	82%
4	Itaú Unibanco Holding	36	80%
	Maybank	36	80%
5	Halyk Bank	34	76%
6	Ecopetrol	33	73%
	América Móvil	33	73%
	Standard Bank Group	33	73%
	Arab Bank	33	73%
	Bank Audi	33	73%
7	Grupo Zuliano	22	49%

Tablo 5'teki verilere dayanarak, en yüksek ITFR puanının ilk sırasına şu anda Gazprom bulunmaktadır. Gazprom işletmesinin diğer işletmelerden benzersiz olan özelliği işletme web sitesinin ve finansal raporlarının ülke ana dilinin dışında iki farklı dille daha sunulmasıdır. Garanti Bankası 40 maddelik bir açıklama veya %89'luk ITFR oranı, 1 maddelik bir açıklama farkı ile ikinci sırada yer almaktadır. ICBC, PTTPCL, Credicorp işletmesi %82'lik puanla 3. sırada, Itaú Unibanco Holding ve Maybank %80'lik puanla 4. Sırada yer almaktadır. Bu işletmeler ortalama ve üzerinde olan işletmelerdir. Halyk Bank %76'lık puanla 5. sırada yer almaktadır. 6. sırayı Ecopetrol, América Móvil, Standard Bank Group, Arab Bank ve Bank Audi %73'lük puanla paylaşırken son sırada %49'luk oranla Grupo Zuliano işletmesi yer almaktadır.

İşletmelerin çoğu, raporlarını pdf formatında sunmaktadır, notlar ve basılı finansal tabloları da aynı şekilde sunmaktadır. İncelenen işletmelerden 5 tanesi pdf formatının yanında ikinci bir formatla raporlarını yayınlamaktadır. Bu ikinci format genellikle xls şeklindedir. İncelenen 3 format şeklini sunan işletme bulunmamaktadır. Ayrıca işletmeler özet finansal verilerini sunarken 2 veya 3 yılı karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Sunulan veriler daha uzun süreleri kapsamı yatırımcıların karar almalarını daha da kolaylaştıracaktır. İşletmelerin 4 tanesinde müşteri ilişkileri sayfası bağlamda değil ayrı bir web sayfası şeklinde açılmaktadır. Bu durum yatırımcıların istenilen bilgilere daha rahat bir şekilde ulaşmasına yardımcı olacaktır. İşletmeler genel olarak web sayfası ve finansal raporlama için ülke ana dilinin yanında ikinci bir dil seçeneği olarak İngilizce'yi kullanmaktadır. İşletmelerin web sayfalarını ve finansal raporlarını daha fazla farklı ülke dilleriyle sunmaları, yatırımcıların gerekli bilgileri daha iyi yorumlamalarını ve hızlı karar vermelerini ve dolayısıyla işletmelerin küreselleşen dünyada daha fazla yabancı yatırımcılara ulaşmalarını sağlayacaktır.

İşletmelerin web sitelerinde açıkladıkları öğelerin içerik, sunum ve zamanlama açısından farklılık göstermesi, gelişmekte olan ülkelerin işletmeleri arasında, işletme bilgilerini web sitesi aracılığıyla sunma prosedürleriyle ilgili özel ve ortak bir düzenleme bulunmadığını gösterir.

8. SONUÇ

Sermaye piyasası, bir ülkenin ekonomik büyümesinde ve refahında önemli bir role sahiptir. Sermaye piyasalarının gelişmesinde işletmeler tarafından açıklanan bilgiler önemli rol oynamaktadır. Sermaye piyasasının etkin bir şekilde çalışması piyasada güven ortamının oluşmasıyla, güven ortamının oluşması ise piyasada işlem gören yatırım araçları hakkında bilgilerin kamuyu aydınlatacak şekilde şeffaf, gerçeğe uygun, zamanlı ve güvenilir olarak sunulmasıyla sağlanır. Bu nedenle, internet tabanlı finansal raporlama (ITFR) yoluyla bilginin yayılması, potansiyel yatırımcılara güvenli bir sinyal vermek, finansal ve finansal olmayan bilgileri iletmek için çok önemli bir raporlama aracı olduğunu göstermektedir.

ITFR yoluyla bilgilerin açıklanması, yeni yatırımcıların yatırım kararı almalarında, mevcut yatırımcıların yatırımlarını devam ettirme veya elden çıkarma kararlarında, ihtiyaçlarına uygun, güvenilir, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bilgilere gerçeğe uygun ve zamanında ulaşma imkanı sağlar. ITFR, işletmelerin finansal bilgiyi yüksek kalite ve miktarda, ucuz maliyetle ve daha geniş alanda dağıtımını sağlayarak işletmelerin çevrelerinin genişlemesine, daha fazla sermaye elde etmelerine dolayısıyla daha fazla yatırım yapmalarına yardımcı olur. Ayrıca ITFR yoluyla bilgilerin açıklanması, yönetim ile dış taraflar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacak ve yatırımcıların işletmeye yatırım yapma güvenini arttıracaktır. Dolayısıyla ITFR yoluyla sağlanan bilgiler, sermaye piyasalarının gelişmesini ve etkin çalışmasını sağlayacak ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde kalkınmayı hızlandıracaktır.

Bu araştırmanın amacı, işletmelerin internet tabanlı finansal raporlama (ITFR) ve yatırımcıların beklentilerini karşılama düzeylerini ölçmektir.

Araştırma örneği olarak kullanılan 14 işletmenin, İnternet Tabanlı Finansal Raporlama puanlarının dağılımının %49 ile %91 arasında değiştiği ve genel olarak ortalama %77'lik oran ve 34,64 ITFR puanı sağladığı görülmektedir. 14 işletmenin 7 tanesinin ITFR puanının ortalamasının üzerinde olduğu, 6 tanesinin de ortalamaya yakın olduğu, bir tanesinin ise ortalamanın çok altında olduğu hatta araştırılan maddelerin yarısını karşılayamadığı görülmektedir. İşletmelerin %50'den fazla ITFR puanı almayı başarmaları iyi bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Gelişmekte olan ülkelerin sosyo-kültürel, ekonomik ve sosyal yapı bakımından özellikleri benzerlik göstermesinin yanı sıra ülkelerin ortak düzenlemeleri olmamasına rağmen hem finansal hem de finansal olmayan bilgiler içeren internet tabanlı finansal raporlama düzeylerinin de benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu sonuç, Ojah ve Mokoaleli-Mokoteli (2012)'nin çalışmasında tespit ettiği, ülkelerin hem fiziksel hem de kurumsal altyapılarının ITFR'yi benimsemesinin önemli belirleyicileri olduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abd-Elsalam, O.H. (1999). The Introduction and Application of International Accounting Standards To Accounting Disclosure Regulations of A Capital Market in A Developing Country: The Case Of Egypt. School of Management Heriot- Watt University Edinburgh, Thesis Submitted for the degree of Doctor of Philosophy, UK.
- Abdullah, A. ve Khadaroo, I. (2014). The Relevance of International Financial Reporting Standards to Kazakhstan: perception of auditors. doi:10.1504 / IJAF.2014.058146.
- Alimi, N. (2016). Volatility and growth in developing countries: An asymmetric effect. *The Journal of Economic Asymmetries*, 14, 179–188. doi:10.1016/j.jeca.2016.08.001.
- Allam, A. ve Lymer, A. (2003). Developments in Internet Financial Reporting: Review and Analysis Across Five Developed Countries. *The International Journal of Digital Accounting Research*, Vol. 3, No. 6, 165-199. <http://rabida.uhu.es/dspace/handle/10272/1501>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Almilia, L.S. (2009). Determining Factors of Internet Financial Reporting in Indonesia. *Accounting & Taxation*, 1, 1, 87-99. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1555064, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Aly, D., Simon, J. ve Hussainey, K. (2010). Determinants of Corporate İnternet Reporting: Evidence From Egypt. *Managerial Auditing Journal*, 25(2), 182-202. doi:10.1108/02686901011008972.
- Al-Htaybat, K., Alberti-Alhtaybat, L. ve Hutaibat, K.A. (2011). Users' Perceptions on Internet Financial Reporting Practices in Emerging Markets: Evidence from Jordan. *International Journal of Business and Management*, 6, 9. doi:10.5539/ijbm.v6n9p170.
- Al-Sartawi, A.M.A.M. (2016). Measuring the Level of Online Financial Disclosure in the Gulf Cooperation Council Countries. *Corporate Ownership & Control*, 14, 1, 547-558. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2893640, Erişim Tarihi: 02.01.2019.
- Ariff, A.M., Bin-Ghanem, H.O. ve Hashim, H.A. (2018). Corporate Ownership, İnternet Penetration and İnternet Financial Reporting: Evidence from the Gulf Cooperation Council Countries. *Asian Journal of Business and Accounting*, 11(1), 185-227. doi: 10.22452/ajba.vol11no1.7
- Bozcuk, A., Arzova, S.B. ve Aslan, S. (2009). İnternet Financial Reporting: The Case of Turkey. doi:10.2139 / sn. 1490523.
- Bozcuk, A.E., Aslan, S. ve Arzova, S.B. (2011). İnternet financial reporting in Turkey. *EuroMed Journal of Business*, 6, 3, 313-323. doi:10.1108/14502191111170141
- Boubaker, S., Lakhel, F. ve Nekhili, M. (2012). The Determinants of Web-Based Corporate Reporting in France. *Managerial Auditing Journal*, 27, 2, 126-155. doi:10.1108/02686901211189835.
- Chimpango, B.K. (2014). The Development of African Capital Markets: A Legal and İstitutional Approach. Nottingham Trent University Nottingham Law School, Submitted in accordance with the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in Law, UK. <https://core.ac.uk/download/pdf/30624139.pdf>, Erişim Tarihi: 27.01.2019.
- Çelik, K. (2015). Genel Ekonomi. *Celepler Matbaacılık Basın Yayın Dağıtım*, 6. Baskı, Trabzon.
- Çelik, M. ve Uyar, U. (2012). Genişleyebilir Finansal Raporlama Dilinde Güvenlik (XARL) . Akademik Bilişim Konferansı, Uşak. https://ab.org.tr/ab12/kitap/celik_uyar_AB12.pdf, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Çermek, F. (2012). Türkiye'deki İllerin Gelir ve Refah Düzeyi Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi ile İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 197-215. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/65463>, Erişim Tarihi: 15.01.2019.
- Duman, H. (2010). Kamunun Aydınlatılması İlkesi Kapsamında Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Finansal Raporlama Kalitesi Ve Şirket Performansı Üzerine Etkisi: İmkb'de Bir Uygulama. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Konya.
- Elhelaly, M. ve Mohamed, E.K.A. (2014). A Survey of İnternet Financial Reporting in Egypt. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 4, 1. doi: 10.5296/ijaf.v4i1.5094

- Ercan, C. (2017). İnternette Finansal Raporlama ve Karşılaşılan Sorunlar. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 3, 3, 217-227. http://ideastudies.com/Makaleler/2084612855_8.-2017_ID-41_%C4%B1dea_Vol3_Issue3_Cuma%20ERCAN_217-227.pdf, Erişim Tarihi: 05.01.2019.
- Erdaş, M.L. (2015). Türk Sermaye Piyasası Üzerinde Etkili Olan Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 39, 838-845. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi39_pdf/6ikisat_kamu_isletme/erdas_levent.pdf, Erişim Tarihi: 14.01.2019.
- Forbes. com. (2018). <https://www.forbes.com/sites/andreamurphy/2018/06/06/2018-global-2000-methodology-how-we-crunch-the-numbers/#780fc1561504>, Erişim Tarihi: 14.12.2018.
- Günsoy, G. (2005). İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 2, 2005, 35-52. <http://ijmeb.org/index.php/zkesbe/article/view/107/59>, Erişim Tarihi: 10.12.2018.
- Gyasi, K. (2010). Adoption of International Financial Reporting Standards in Developing Countries - The Case of Ghana. doi:10.13140/RG.2.2.13874.20164
- Hız, G. (2009). Gelişmekte Olan Ülkelerde Gösterişçi Tüketim: Türkiye ile İlgili Bir Araştırma (Muğla Örneği). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi, Muğla.
- Hodge, F. ve Pronk, M. (2006). The impact of expertise and investment familiarity on investors' use of online financial reporting information. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Summer, pp. 267-292. doi:10.1177/2F0148558X0602100304
- Homayoun, S., Rahaman, R.A. ve Bashiri, N. (2011). Internet Corporate Reporting Among Public Listed Companies in Malaysia: An exploratory study. *African Journal of Business Management* Vol. 5(30), pp. 11863-11873. doi:10.5897/AJBM10.1406
- Hooghiemstra, R., Hermes, N. ve Emanuels, J. (2015). National Culture and Internal Control Disclosures: A Cross-country Analysis. *Corporate Governance: An International Review*, 23(4), 357-377. doi:10.1111/corg.12099
- Hupo. org (2018). [https://hupo.org/resources/Documents/World%20Bank%20list%20of%20economies%20\(June%202018\).pdf](https://hupo.org/resources/Documents/World%20Bank%20list%20of%20economies%20(June%202018).pdf), Erişim Tarihi: 16.12.2018.
- Ifrs. org. (2018). <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/why-global-accounting-standards/#case-for>, 16.12.2018.
- Ifrs. org. (2019). <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/>, 01.02.2019.
- Ilias, A., Abd Razak, M.Z. ve Abd Razak, S.F.F. (2014). The Intention to Re-use the Internet Financial Reporting (IFR) in Malaysia. *Review of Integrative Business Economics Research*, Vol 3(1), 337-370. https://www.researchgate.net/publication/285089693_Internet_Financial_Reporting_in_Malaysia, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Imf. org. (2018). https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD Erişim Tarihi: 03.12.2018.
- İşgüden Kılıç, B. ve Anadolu, Z. (2018). Dijital Çağın Yarattığı Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Hilelerinin Önlenmesine Etkisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. Özel Sayı: 55-97. doi:10.29067/muvu.340307
- Jannah, R. (2015). Uji Faktör-Faktör Yang Mempengaruhi Pengembangan Pengungkapan Melalui Praktik Pelaporan Keuangan Berbasis. *Jom FEKON* Vol. 2 No. 2, 1-15. <https://jom.unri.ac.id/index.php/JOMFEKON/article/view/9439/9104>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Kakilli Acaravcı, S. (2004). Gelişmekte Olan Ülkelerde Sermaye Yapısını Etkileyen Faktörler: Türkiye'de Bir Uygulama. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Adana.
- Karasioğlu, F. (2001). İnternet Tabanlı Finansal Raporlama. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Keliwon, K.B., Abdul Shukur, Z. ve Hassan, M.S. (2018). Internet Financial Reporting (IFR) Disclosure Position and Firm Value. *Asian Journal of Accounting and Governance*, 9, 111-121. doi:10.17576/AJAG-2018-09-10
- Khan, M.N.A.A. (2015). Internet Financial Reporting in Malaysia: Preparers' and Users' Perceptions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 172, 778 - 785. doi:10.1016/j.sbspro.2015.01.432
- Khan, S.I. ve Hoque, A.S.M.L. (2017). Health Data Integration with Secured Record Linkage: A Practical Solution for Bangladesh and Other Developing Countries. *Int. Conf. On Networking, Systems and Security (NSysS)* pp 156-161. doi:10.1109/NSysS.2017.7885818
- Khoufi, W. ve Dhouha Khrieff, D. (2018). Country-specific characteristics influencing Websites based information disclosure practices. *Accounting and Management Information Systems*, 17, 3, 374-405. doi: 10.24818 / jamis.2018.03004
- Korkmaz, T. ve Ceylan, A. (2010). Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi. Ekin Basım Yayın Dağıtım, 5. Baskı. Bursa.
- Kurt Gümüş, G. ve Gümüş, Y. (2011). İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Firmaların İnternet Aracılığıyla Yapmış Oldukları Bilgilendirme Üzerine Bir İnceleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 271-286. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423880305.pdf>, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- Lai, S.C., Lin, C., Li, H.C. ve Wu, F.H. (2010). An Empirical Study of the Impact of Internet Financial Reporting on Stock Prices. *International Journal of Digital Accounting Research*, 10, 1-26. doi:10.4192/1577-8517-v10_
- Lenee, T.L. ve Oki, J. (2017). Capital Market Development and Economic Growth: Evidence from the Mint Countries. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 8, 2, 68-107. <https://pdfs.semanticscholar.org/ab94/20d75af9878b05816a7b2c41d1dd9dbce4c.pdf>, Erişim Tarihi: 09.02.2019.
- Lipunga, A.M. (2014). Internet Financial Reporting in Malawi. *International Journal of Business and Management*, 9, 6, 161-172. doi:10.5539/ijbm.v9n6p161
- Malawat, M.G. (2016). Determinants and Comparison Of Internet Financial Reporting In Developing Country And Developed Country Of Southeast Asia (Case Study: Property And Real Estate Industry In Indonesia And Singapore). *Jurnal Ilmiah Ekonomi Bisnis*, 21, 2, 145-153. <https://ejournal.gunadarma.ac.id/index.php/ekbis/article/view/1665>, Erişim Tarihi: 09.02.2019.
- Maryati, E.R. (2014). The effect of Internet Financial Reporting (IFR) on firm value, stock price, and stock return in the manufacturing companies listed in Indonesia Stock Exchange. *The Indonesian Accounting Review*, 4, 1, p. 71- 80. doi:10.17576/AJAG-2018-09-10
- Mooduto, W.I.S. (2013). Reaksi Investor atas Pengungkapan Internet Financial Reporting. *Jurnal Reviu Akuntansi dan Keuangan*, 3, 2, Pp 479-492. <http://ejournal.umm.ac.id/index.php/jrak/article/view/2114/2268>, Erişim Tarihi: 01.01.2019.
- Namibia University (2018). http://www.nust.na/sites/default/files/documents/Comprehensive%20notes%20for%20DEC712S_0.pdf, Erişim Tarihi: 16.12.2018.
- Nuhiu, A.R. ve Hoti, A.H. (2011). Effects of Capital Markets Development on Economic Growth of Western Balkan Countries. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 43, 88-98. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=462263>, Erişim Tarihi: 09.02.2019.

- Njeru, N.P. (2011). The Relationship Between Financial Development And Economic Growth Kenya. A Management Research Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Award of a Master in Business Administration Degree, School of Business, University of Nairobi. http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/96740/Ndwiga_The%20relationship%20between%20financial%20development.pdf?sequence=1, Erişim Tarihi: 17.02.2019.
- Ojah, K. ve Mokoaleli-Mokoteli, T. (2012). Internet financial reporting, infrastructures and corporate governance: An international analysis. *Review of Development Finance*, 2, 69–83. doi:10.1016/j.rdf.2012.04.001
- Özsözgün Çalışkan, A. ve Güler, H. (2013). Şeffaflık ve Kamuyu Aydınlatma Ekseninde İnternette Finansal Raporlama. *Mali Çözüm Dergisi*, 57–84. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=f87e4efb-4505-4c96-90cf-db7592314f70%40sessionmgr4010>, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- Pervan, I. (2006). Voluntary Financial Reporting On The Internet – Analysis Of The Practice Of Croatian and Slovene Listed Joint Stock Companies. *Financial Theory and Practice* 30 (1), 1-27. <https://hrcaj.srce.hr/5984>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Poudel, G., Hellmann, A. ve Perera, H. (2014). The adoption of International Financial Reporting Standards in a non-colonized developing country: The case of Nepal. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, 30, 209–216. doi:10.1016/j.adiac.2014.03.004
- Rizqiyah, R.N. ve Lubis, A.T. (2017). Penerapan Internet Financial Reporting (IFR) Pada Bank Umum Syariah Di Indonesia. *Jurnal Akuntansi dan Keuangan Islam* Vol. 5, No. 1, 63-82. <https://media.neliti.com/media/publications/266293-penerapan-internet-financial-reporting-i-b99c9daf.pdf>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Roberts, J. (2018). Personalised Learning in Developing Countries – Is Higher Education Ready?. 10th EDEN Research Workshop, Conference Proceedings, Barcelona, Spain, 118-131. http://www.eden-online.org/wp-content/uploads/2018/11/RW10_2018_Barcelona_Proceedings.pdf, Erişim Tarihi: 12.01.2019.
- Sakarya, A. ve İbişoğlu, Ç. (2015). Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksinin Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Modeli İle Analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 211-238. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/3473>, Erişim Tarihi: 14.01.2019.
- Selvi, B. (2014). Dünya’da ve Türkiye’de Dış Borçlanma ve Dış Borçlanmanın Kontrolü. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Schellhase, J., Sau, M. ve Prabha, A. (2014). Capital Markets in Developing Countries The State of Play. <https://www.milkeninstitute.org/publications/view/650>, Erişim Tarihi: 02.01.2019.
- Seyidoğlu, H. (2017). Uluslararası İktisat, Yılmaz Basın Yayın ve Kağıt, 21. Baskı, İstanbul.
- Sipahi, B. ve Poray Arsoy, A. (2010). Finansal Raporlamada Yeni Yaklaşımlar. *Öneri Dergisi*, 9, 33, 51-57. doi: 10.14783/od.v9i33.1012000148
- Ssr.org. (2018). <http://www.ssr.org/DevelopingCountries>, Erişim Tarihi: 01.12.2018.
- Teker, S. ve Özer, B. (2012). Sermaye Piyasaları Yapısal Karşılaştırması: Gelişmiş, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Temmuz, 1-10. <http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/671/1.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2019.
- Temizel, F., Sankaya, M. ve Bayram, F. (2010). Yatırımcı İlişkileri Yönetiminde İletişim ve Bilgi Teknolojilerinin Rolü: İMKB 50 Endeksi Uygulaması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24, 2, 1-20. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/30292>, Erişim Tarihi: 05.12.2018.
- Todaro, M. (1994). Diverse Structures and Common Characteristics of Developing Nations. www.c31.uni-oldenburg.de/cde/policy/Todaro%20Ch2.doc, Erişim Tarihi: 18.01.2019.
- Tosun, C. (2005). Stages in the emergence of a participatory tourism development approach in the Developing World. *Geoforum* 36 (3), 333-352. doi:10.1016/j.geoforum.2004.06.003
- Türk Dil Kurumu (2018). <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Unicef.org. (2018). https://www.unicef.org/turkey/dcd05/_sum05_2h.html, Erişim Tarihi: 01.12.2018.
- Uyar, S. ve Çelik, M. (2006). Sürekli Kamuyu Aydınlatma ve İnternet Ortamında Finansal Raporlama Sürecinde Kullanılan Diller. *Ege Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, 6,2, 93-103. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423877126.pdf>, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- Yılmaz, M. (2008). Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar-Ekonomik Büyüme ilişkisi: Panel Veri Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Worldbank (2018). <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>, Erişim Tarihi: 01.12.2018.
- Zeghal, H. ve Mhedhbi, K. (2006). An analysis of the factors affecting the adoption of international accounting standards by developing countries. *The International Journal of Accounting*, 41, 373–386. doi:10.1016/j.intacc.2006.09.009

